

УДК: 376:615.825 – 053.4:616.8 – 009.12

ТЕХНОЛОГІЇ КОРЕНІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДОРОСЛОГО І ДИТИНИ (ЕЛЕМЕНТИ БОНДІНГУ) У ФІЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗІ СПАСТИЧНИМ СИНДРОМОМ

Микола Мога, Київський національний державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,
м. Київ, Україна, mog2003@ykr.net

У статті зроблено загальний огляд наявних у світовій практиці технологій парної корекційної тілесної взаємодії дорослого (батька, педагога) і дитини з метою поліпшення фізичного розвитку і корекції наявних у нїї рухових порушень. Стисло проаналізовано методичні основи даних тілесних технологій оздоровлення дітей на основі батьківського бондінгу: раннє плавання, бебі-йога, динамічна гімнастика, йога в гамаках, корекційний боді-тренінг дорослого і дитини, бебі-пластик-шоу. Були зроблені основні методичні акценти і розкриті можливості застосування даних технологій у корекційному фізичному вихованні дітей раннього віку із спастичними парезами. Було адаптовано традиційні комплекси вправ для реабілітації спастичного синдрому рухових порушень. Особливу увагу було приділено технології М. Єфименко, В. Бесєди «Корекційний боді-тренінг дорослого і дитини» як найбільш гармонійній формі спільнотої корекційної освітньої діяльності, що будується на парних контактних розвиваючих фізичних вправах в ігровій формі, заснованих на енергетичному єднанні дитини і матері. Показано, як театралізація корекційних тренінгів дає змогу вирішити одну з найголовніших проблем ранньої фізичної реабілітації дітей – подолання бальового синдрому, що виникає під час корекції спастичності, кінестетичного дискомфорту. Були зроблені висновки щодо нагальної необхідності адаптації наявних парних тілесних технологій фізичного розвитку малюків за умов типового розвитку для вирішення завдань корекції спастичності м'язів кінцівок і тулуба дітей зі спастичним синдромом. Перспективи дослідження даного напряму полягають у систематизації можливостей наявних технологій, що застосовуються на основі бондінгу, продовження адаптації традиційних вправ даних напрямів до потреб корекції і подальшої їх практичної апробації в ході педагогічного експерименту.

Ключові слова: парні вправи, діти раннього віку, бондінг, спастичні парези, корекція.

Николай Мога, Киевский национальный государственный педагогический университет им. М. П. Драгоманова, г. Киев, Украина

Технологии коррекционного взаимодействия взрослого и ребёнка (элементы бондинга) в физическом развитии детей раннего возраста со спастическим синдромом

© Мога М., 2019

ІННОВАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Сделан общий обзор существующих в мировой практике технологий парного коррекционного телесного взаимодействия взрослого (родителя, педагога) и ребёнка с целью улучшения физического развития и коррекции имеющихся у него двигательных нарушений. Кратко проанализированы методические основы данных телесных технологий оздоровления малышей на основе родительского бондинга: раннее плавание, бэби-йога, динамическая гимнастика, йога в гамаках, коррекционный боди-тренинг взрослого и ребёнка, бэби-пластик-шоу. Были выделены основные методические позиции и возможности применения данных технологий в коррекционном физическом воспитании детей раннего возраста со спастическими парезами. По каждой из перечисленных технологий была произведена адаптация традиционных комплексов упражнений к нуждам коррекции спастического синдрома двигательных нарушений. Особое внимание было уделено авторской технологии Н. Ефименко, В. Беседы «Коррекционный боди-тренинг взрослого и ребёнка», как наиболее гармоничной форме совместной коррекционной образовательной деятельности, основанной на парных, контактных развивающих физических упражнениях, базирующихся на энергетическом единении ребёнка и матери и проводимых в игровой форме. Показано, как театрализация коррекционных тренингов позволяет решить одну из главнейших проблем ранней физической реабилитации детей – преодоление болевого синдрома и возникающего во время коррекции спастичности кинестетического дискомфорта.

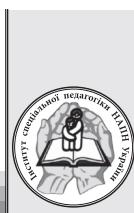
Были сделаны выводы о том, что имеется острая необходимость адаптации существующих парных телесных технологий физического развития малышей в норме для решения задач коррекции спастичности мышц конечностей и туловища у данного контингента детей. Перспективы исследования данного направления заключаются в систематизации возможностей существующих технологий, применяемых на основе бондинга, продолжении адаптации традиционных упражнений данных направлений к нуждам коррекции и последующей их практической апробацией в ходе педагогического эксперимента.

Ключевые слова: парные упражнения, дети раннего возраста, бондинг, спастические парезы, коррекция.

Nikolay Moga, Kyiv National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

Tehnologies of correctional interaction of an adult and a child (bonding elements) in physical development of children of early age with spastic syndrome

The article provides a general overview of the existing in world practice technologies of pair correctional bodily interaction between an adult (parent, teacher) and a child in order to improve physical development and correct his motor disorders. A brief analysis was made of the methodological foundations of the data on the bodily technologies for improving the health of babies based on parental bonding: early swimming, baby yoga, dynamic gymnastics, yoga in hammocks, corrective body training for adults and children, baby plastic shows. The main methodological positions and possibilities of applying these technologies in remedial physical education of young children with spastic paresis were highlighted. For each of the listed technologies, traditional sets of exercises were adapted to the needs of correcting spastic syndrome of movement disorders. Particular attention was paid to the author's technology N. N. Efimenko, V.V. Beseda "Correctional body-training of an adult and a child" as the most harmonious form of joint correctional educational

activities based on paired, contact developmental physical exercises based on the energy union of the child and the mother and conducted in a playful way. It is shown how the dramatization of remedial trainings allows to solve one of the main problems of early physical rehabilitation of children - overcoming pain syndrome and kinesthetic discomfort that occurs during correction of spasticity.

It was concluded that there is an urgent need to adapt existing paired bodily technologies for the physical development of babies in order to solve the problems of correcting the spasticity of the muscles of the limbs and torso in this cohort of children. Prospects for research in this area are to systematize the capabilities of existing technologies used on the basis of bonding, to continue the adaptation of traditional exercises of these areas to the needs of correction and their subsequent practical testing in the course of a pedagogical experiment.

Keywords: paired exercises, young children, bonding, spastic paresis, correction.

Y світовій практиці за останні десятиліття сформувалося чимало напрямів фізичного виховання і оздоровлення дітей дошкільного та раннього віку, які передбачають парну взаємодію дорослого і дитини, зокрема раннє плавання, динамічна гімнастику, бебі-йога, фітбол-гімнастика, парний боді-тренінг, гімнастика в гамаках, бебі-пластик-шоу та інші технології [1–8]. На жаль, аналіз літературних джерел показав відсутність опису застосування даних технологій стосовно до дітей раннього віку зі спастичним типом рухових порушень.

Метою статті є пошук можливостей використання зазначених систем у корекції рухових порушень у дітей раннього віку зі спастичними парезами.

Раннє плавання [1]. Базується на філогенетичній первинності водного середовища в розвитку дитини. Вода створює досить комфортні умови для фізичного розвитку немовляти, корекції наявних у неї недоліків моторного розвитку. Водне середовище знижує гравітаційний вплив на скелет дитини, її суглоби. Це, зокрема, створює оптимальні умови для активізації рухливості суглобів, починаючи з шийного відділу хребта та завершуючи біоланками верхніх і нижніх кінцівок. Для нашого дослідження особливий інтерес викликають *тракційні (розтягувальні) техніки в умовах зниження гравітаційного впливу сили тяжіння на опорно-рухову систему організму дитини*. Сюди можна віднести такі розділи вправ:

1. Легка тяга за голову-шию в положенні дитини лежачи на спині на поверхні води.
2. Аналогічне виконання, але з додатковими хвилеподібними рухами в сторони у фронтальній площині, що підсилює тракційний вплив на шийний відділ хребта.
3. Потягування за дві випрямлені руки в вихідному положенні дитини лежачи на спині на поверхні води.
4. Аналогічне виконання, але потягування виконується почергово за кожну руку з додаванням хвилеподібних рухів.
5. Одночасне потягування двома дорослими (інструктором з плавання і кимось з батьків) за випрямлені руки і ноги дитини, що знаходиться в початковому положенні лежачи на спині на поверхні води.

ІННОВАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

6. Аналогічне виконання, але на плаваючому плоті (з посиленням гравітаційного впливу на скелет дитини).

7. Аналогічне виконання, але додати хвилеподібні рухи тіла на поверхні води або плаваючого плотика.

8. Одночасне діагональне потягування двома дорослими за протилежні руку і ногу (права рука і ліва нога; ліва рука і права нога) дитини, що знаходиться в початковому положенні лежачи на спині на поверхні води.

9. Аналогічне виконання, але на поверхні плаваючого плотика.

10. Аналогічне виконання, але з додаванням хвилеподібних рухів тілом дитини на поверхні води або плаваючого плотика.

11. Пасивні хрестоподібні рухи руками по поверхні води.

12. Активні хрестоподібні рухи руками по поверхні води.

13. Пасивні хрестоподібні рухи ногами по поверхні води.

14. Підводна пасивна розробка суглобів нижніх кінцівок.

Динамічна гімнастика [6]. У її методичну основу покладено ідею ранньої взаємодії немовляти і батьків, гармонізацію родинних відносин на основі парної моторної взаємодії, де провідну роль активатора відіграє один з батьків (мати або батько). Зазначена методика передбачає досить щільний тілесний ігровий контакт дорослого і дитини, що підтримується більшістю психологів як обов'язкова умова гармонійного психофізичного розвитку малюка. Загалом уплив динамічної гімнастики на розвиток дитини безумовно позитивний, однак ряд методичних позицій розглянутої методики викликає критичний резонанс. До таких позицій, які потребують свого осмислення і, можливо, коригування відносяться такі:

а) в основу парної рухово-ігрової взаємодії чомусь покладено виси і захоплення за руки і ноги. В онтогенезі ми практично не спостерігаємо подібного роду рухів і рухових дій. У зв'язку з цим ми не вважаємо правильним вважати їх основними;

б) у більшості випадків обертальні вправи динамічної гімнастики проводяться з набагато більшою кутовою швидкістю, ніж це відбувається при природному фізичному розвитку дитини, що свідчить про недотримання принципу відповідності віковим психофізичним особливостям дитини;

в) загалом динамічну гімнастику треба визнати досить небезпечною для виконання батьками і нефахівцями. Навіть одна випадкова помилка може привести до дуже шкідливих наслідків для здоров'я дитини.

Позначивши ті позиції, які викликають у нас неоднозначну реакцію і, можливо, вимагають свого перегляду або додаткового обговорення, варто зазначити і позитивні моменти динамічної гімнастики, які полягають у наступному:

а) в основі такої гімнастики – парна тілесна взаємодія батьків і їх малюка, що значною мірою поліпшує стан дитини і створює позитивні передумови для її успішного психофізичного розвитку;

б) вестибулярний тренінг збагачує кору головного мозку досить потужними сенсорними потоками, що позитивно позначається на орієнтуванні дитини в просторі;

в) короткочасні виси і відцентрові розтяжки можна використовувати для подолання або зменшення спастики м'язів і малорухливості у суглобах верхніх і нижніх кінцівок.

Наведемо приклади таких адаптованих вправ з динамічної гімнастики, які можна використовувати з корекційною спрямованістю на подолання спастично-го синдрому в дітей раннього віку:

Вправа 1 «Мавпочка-1»: захопити дитину, яка сидить, за дистальні кінці передпліч і підняти на себе: до живота, грудей або спини, злегка струшуючи її для більшого розтягування спастичних м'язів верхніх кінцівок.

Вправа 2 «Мавпочка-2»: аналогічно, але тепер захопити і підняти дитину за одну руку, чергуючи верхні ліву і праву кінцівки малюка.

Вправа 3 «Вентилятор-1»: захопити дитину за дистальні кінці передпліч обох рук і кружляти її спочатку в один, а потім в інший бік.

Вправа 4 «Вентилятор-2»: захопити малюка за однією рукою і ногу та кружляти його спочатку в один, а потім в інший бік.

Вправа 5 «Вентилятор-3»: захопити дитину за дистальний кінець передплічя однієї руки і обертати її спочатку в один, а потім в інший бік. Чергувати руки малюка.

Вправа 6 «Тягнemo-потягнemo-1»: захопити дитину за дистальні відділи різноманітних кінцівок (наприклад, за праве зап'ястя і за ліву щиколотку), підняти на рівень грудей, покласти малюка на груди і здійснити дозовану тракцію (розтягнення) усього скелета і кінцівок зокрема. Малюк повинен наче напівлежати на тлі дорослого.

Вправа 7 «Тягнemo-потягнemo-2»: захопити дитину, яка стоїть, за дистальні кінці передпліч, розвести її руки в сторони «хрестом» та підняти її, ковзаючи по своєму тілу, на грудях, прогнутися назад, дати дитині відпочити.

Вправа 8 «Тягнemo-потягнemo-3»: з вихідного положення стоячи затиснути своїми гомілками ноги дитини, а її руки при цьому витягати в сторони і вгору, захопивши їх за дистальні кінці передпліч.

Вправа 9 «Тягнemo-потягнemo-4»: з вихідного положення стоячи затиснути щиколотки дитини своїми стопами і підштовхнути її в падінні вперед, утримуючи своїми руками малюка за дистальні кінці передпліч (розводити руки в сторони і піднімати їх).

Вправа 10 «Тягнemo-потягнemo-5»: з вихідного положення стоячи акуратно наступити своїми пальцями на стопи дитини і потягнути її вгору за дистальні кінці передпліч, почергово роблячи скручування в обидва боки.

Особливістю таких вправ є унікальне поєднання наступних корекційних складових: тілесного контакту (бондінгу), вестибулярної стимуляції і дозованого витягування.

Бебі-йога за системою Birthlight [7]. У цій технології також передбачається досить високий ступінь парного тілесного контакту і це можна використовувати для м'якого розтягування спазмованих м'язів у дитини на тлі тактильного контакту з мамою або іншим родичем у міцному опорному положенні. Наведе-

ІННОВАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

мо кілька зразків вправ, адаптованих нами для корекції спастичних проявів в опорно-руховому апараті малюка:

Вправа 1 «Політ»: мати знаходитьться у вихідному положенні лежачи на спині; дитина лежить спиною на животі мами, яка підхоплює малюка за тулуб і піднімає вгору на витягнутих руках, даючи дитині можливість розслабитися у верхній точці підйому деякий час і розкинути руки і ноги в сторони; мати при цьому може дещо похитувати-потрушувати свою дитину для досягнення більш повного розслаблення.

Вправа 2 «Стеблинка»: мати знаходитьться у вихідному положенні сидячи, ноги випрямлені нарізно; дитина при цьому лежить на животі на опорі, але руки і ноги при цьому розташовуються на ногах матері: таким чином малюк приймає положення прогину тулуба; матір може похитувати малюка на своїх стегнах, а також погладжувати його спинку, злегка натискаючи на неї при похитуванні.

Вправа 3 «Два лотоса»: дитина знаходитьться в позі «лотоса» на стегнах матері, що розташувалася сидячи також у цій позі. Мати своїми руками розводить стегна дитини за допомогою легких погойдувань угору-вниз.

Вправа 4 «Складаний ножик»: мати знаходитьться в положенні сидячи, ноги зведені і випрямлені; дитина при цьому лежить на спині на стегнах матері (розташувавшись до неї ногами); мати охоплює випрямлені ніжки малюка і згинає їх обережно до його голови, розтягуючи спазмовані м'язи задньої поверхні ніг.

Парний боді-тренінг дорослого і дитини (малюка) [2, 3]. Ця технологія базується на парних контактних взаємодіях дорослого і малюка, де провідну роль відіграє дорослий. Відмінною особливістю даної методики є проходження «золотими» формулами рухового розвитку дітей, заснованих на філогенетичному принципі та еволюційному методі.

У рамках цієї статті найбільший інтерес викликає корекційний боді-тренінг для дітей з церебральним і цервикальним типом пригнічення ЦНС. Цей корекційний напрям також передбачає тісний тілесний контакт між батьками та їхньою дитиною, заснований на природному для раннього віку бондінгу (енергетичній єдності матері та дитини, батьків і дитини). Це створює гарні передумови для успішної, досить м'якої та комфортної корекції наявних у малюка зі спастичним синдромом рухових порушень. У зазначених роботах представлені спеціальні розділи вправ для подолання гіпертонусу в кінцівках і поліпшення рухливості в суглобах. Запропонуємо деякі з них:

Вправа 1 «Маятник-1»: вихідне положення (в. п.) – дитина лежить на спині. Батько і мати, розташувуючись по обидва боки від неї, одночасно піднімають випрямлені руки малюка до зіткнення з опорою.

Вправа 2 «Стебельця»: в. п. – дитина лежить на спині. Дорослі намагаються максимально підняти-витягнути прямі кінцівки малюка.

Вправа 3 «Горобчик»: в. п. – дитина лежить спиною на гомілках батька, який підтримує її за тулуб. Мати розводить прямі руки малюка, роблячи ними кругові рухи вгору-назад.

Вправа 4 «Струнка берізка»: в. п. – дитина лежить на спині, мати при цьому притримує за щиколотку випрямлену ногу дитини, що лежить на опорі.

Батько піднімає іншу ногу малюка до вертикалі і обережними рухами, натискуючи на коліно, випрямляє її.

Вправа 5 «Жабеня»: в. п. – дитина лежить на спині на животі матері. Батько, захопивши ноги малюка в області колін, обережно розводить стегна в сторони круговими рухами.

Вправа 6 «Дві стрілки»: в. п. – дитина лежить спиною на гомілках батька, який знаходиться в позі ембріона і утримує малюка за тулуб. Мати акуратно опускає прямі ноги малюка, розтягуючи м'язи передньої поверхні стегон.

Вправа 7 «Потягусі»: в. п. – дитина сидить на стегнах у матері, яка сидить. Мати піднімає руки малюка вгору і відхиляється назад. Батько фіксує ноги дитини і дружини.

Вправа 8 «Маятник-2»: в. п. – дитина лежить на животі. Батьки одночасно піднімають-розгинають випрямлені руки малюка, не допускаючи у нього сильних болючих відчуттів.

Вправа 9 «Вудка»: в. п. – дитина лежить животом на гомілках батька в позі ембріона і утримує малюка за тулуб. Мати пасивно виконує ногами малюка різні обережні рухи: угору-вниз, розводить у сторони (поперемінно, одночасно).

Вправа 10 «На човнику»: в. п. – дитина сидить між стегнами у сидячої матері. Батько при цьому підтримує щиколотки малюка. Матір бере зап'ястя малюка, піднімає та розводить його руки.

Бебі-пластик-шоу [4, 5]. Даний напрям також передбачає тісний тактильний контакт батьків і дитини від народження до трьох років. До яскравих особливостей бебі-пластик-шоу варто віднести цілісну сюжетність рухово-ігрових взаємодій, а також музичність і естетичність моторних паттернів. Перехідні пози між рухами розмиті й наче пов'язують в одне театралізоване дійство всі спільнота виконувані вправи. Цю корекційну технологію можна віднести до таких напрямів, як лікувальна хореографія чи арттерапія, коли корекційний акцент спрямований не тільки на соматику, але й на мовленнєвий, пізнавальний і художньо-естетичний розвиток малюка. У зв'язку з цим пригадуються слова засновника кондуктології (кондуктивної педагогіки) Андраша Петью, який закликав своїх колег відірватися від роботи тільки з м'язами пацієнтів і почати працювати над особистістю підростаючої дитини загалом.

У бебі-пластик-шоу, крім матері, може приймати участь і батько дитини або інструктор із фізичної культури, що певною мірою розширює можливості корекційного впливу на спастичні м'язи і малорухливі суглоби. У цьому плані посилення корекційного впливу може здійснюватися за такими напрямами:

- а) м'яка тракція (витягнення) проблемних верхніх і нижніх кінцівок;
- б) загальне розтягування скелета малюка в протилежні сторони;
- в) прийняття дитиною протилежних звичним хибним установкам вихідних положень з використанням у якості біологічного тренажера тіла одного з дорослих;
- г) вібраційно-хвильові впливи дорослих на тіло дитини і її кінцівки.

ІННОВАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Нижче наведено окремі вправи з тренінгу по бебі-пластик-шоу, спрямовані на подолання підвищеної тонусу в тулубі та кінцівках, а також розробку малорухливості суглобів:

Вправа 1 «Сніжинка»: з вихідного положення дорослого (матері) лежачи на спині (дитина розташовується спиною на її животі) матір захоплює руки малюка за дистальні кінці передпліч і, м'яко згинаючи свій тулуб, розводить руки дитини в сторони і потім піднімає їх, потягуючи.

Вправа 2 «Рибка-1»: матір знаходитьться в тому ж вихідному положенні, а дитина тепер лежить животом на грудях матері. Матір захоплює малюка за дистальні кінці передпліч і, згинаячи свій тулуб, спочатку розводить їх у сторони, потім дугоподібним рухом піднімає їх угору, струшуєчи.

Вправа 3 «Рибка-2»: виконується аналогічно, але тепер матір має згинати не тільки тулуб, а й ноги в тазостегнових суглобах, піднімаючи їх на кут у 20–30° (увесь тулуб дитини при цьому м'яко прогинається).

Вправа 4 «Дельфінчик»: матір знаходитьться у вихідному положенні лежачи на спині, розкинувши руки в сторони, а дитина при цьому лежить спиною поперек живота матері в розслабленому положенні. Мати почергово охоплює однійменні руку і ногу малюка за їх дистальні кінці і розгибає-втягує його тіло та кінцівки.

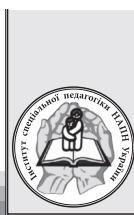
Позитивні корекційні перспективи можуть проявитися при адекватному використанні можливостей м'яких мануальних технік (ММТ) [8]. Ранній вік дітей особливо сприятливий для таких тілесних дозованих мануальних маніпуляцій, що проводяться в ігровій, сюжетній формах з реалізацією казкових ролей. Саме театралізована мануально-рухова корекція дасть змогу досягти в дітей зазначеного віку необхідного розвивального і коригувального ефекту мінімальними часовими та енергетичними затратами. Особливо цікавими виявляються поздовжні види м'яких мануальних технік, які можна цілком адаптувати і використовувати в корекційному вихованні дітей зі спастичними труднощами. Наведемо приклади таких адаптованих вправ:

Вправа 1 «Стиглий кавун-1»: з вихідного положення дитини лежачи на спині провести захоплення пальцями потиличної кістки в області основи черепа і здійснити краніальне втягування в сторону голови. Сила тяги при цьому не має перевищувати сили зчеплення пальців рук педагога з головою дитини.

Вправа 2 «Стиглий кавун-2»: виконується аналогічно, але при цьому на тлі краніального втягування здійснювати плавні обережні ротаційні рухи головою вліво-вліво.

Вправа 3 «Стиглий кавун-3»: виконується аналогічно вправа 1, але при цьому тяга має бути не постійною, а імпульсно-хвилеподібною за рахунок відповідних рухів фалангами пальців обох рук.

Вправа 4 «Баю-бай-1»: з вихідного положення дитини на боці в позі «ембріона» педагог однією рукою впирається в потиличну кістку в області основи черепа, а іншою – у крижі дитини. Повільно розводячи із деяким зусиллям руки в сторони, педагог розтягує лінію хребта (*dura mater spinalis*).

Вправа 5 «Баю-бай-2»: виконується аналогічно, але тепер розтягнення хребта і dura mater spinalis здійснюється не постійно, а періодично, намагаючись почуті і співпасті з краніо-сакральним ритмом.

Вправа 6 «Баю-бай-3»: виконується аналогічно вправа 4, але тільки у вихідному положенні дитини на спині (дорсальна позиція дитини).

Вправа 7 «Баю-бай-4»: виконується аналогічно вправа 4, але тільки у вихідному положенні дитини на животі (центральна позиція дитини).

Вправа 8 «Баю-бай-5»: виконується аналогічно вправа 5, але тільки в дорсальній позиції дитини.

Вправа 9 «Баю-бай-6»: виконується аналогічно вправа 8, але при цьому похитувати дитину на спині в поздовжньому напрямку.

Вправа 10 «Баю-бай-7»: виконується аналогічно вправа 5, але тільки в центральній позиції дитини.

Підбиваючи **підсумки**, сформулюємо попередні висновки:

1. Наявна достатня кількість методик фізичного розвитку дітей раннього віку (раннє плавання, бебі-йога, динамічна гімнастика, фітбол-гімнастика, парний боді-тренінг, гімнастика в гамаках, бебі-пластик-шоу та ін.), але вони розраховані для роботи зі здоровими малюками. Тому необхідне розроблення аспекту корекції різних рухових порушень у дитини, зокрема наслідків спастичного синдрому м'язів, які попередньо практично не враховані.

2. Потрібно адаптувати перераховані вище вправи як технології фізично-го розвитку малюків для корекції рухових порушень при спастичному синдромі м'язів.

3. Були зроблені спроби адаптації перерахованих вище розвивальних технологій для корекції рухових порушень спастичного типу в дітей раннього віку, що потребують подальшої практичної апробації.

Перспективи дослідження окресленого напряму полягають у практичній апробації адаптованих вправ для корекції та фізичної реабілітації дітей раннього віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азаренко Т.Д. Как рыбка в воде : авторская школа раннего плавания / Т. Д. Азаренко. – М.: Ресурс. – 144 с.
2. Ефименко Н. Н., Беседа В. В. Коррекционный боди-тренинг взрослых и малышей до 3 лет (церебральный тип двигательных нарушений) : метод. рек. для педагогов, родителей и медиков / Н. Н. Ефименко, В. В. Беседа. – Винница: Корзун Д.Ю., 2010. – 52 с.
3. Ефименко Н. Н., Беседа В. В. Коррекционный боди-тренинг взрослых и малышей до 3 лет (цервикальный тип двигательных нарушений) : метод. рек. для педагогов, родителей и медиков / Н. Н. Ефименко, В. В. Беседа. – Винница: Корзун Д. Ю., 2011. – 60 с.
4. Єфименко М. М., Мельниченко Ю. В. Програма з фізкультурно-корекційної роботи у дошкільних навчальних закладах за авторською естетико-оздоровчою системою «Горизонтальний пластичний балет (пластик-шоу)» / М.М. Єфименко, Ю.В. Мельниченко. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. – 56 с.

ІННОВАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

5. Ковальчук Ю. А. Зима-чарівниця: тренінг з бебі-пластик-шоу для дітей середньої групи та їхніх мам (за системою М. Єфіменка) / Ю. А. Ковальчук // Дошкільне виховання. – 2019. - №2. – С. 26 – 27.
6. Трунов М. В., Китаєв Л. М. Екологія младенчества. Первый год / М. В. Трунов, Л. М. Китаев. – М.: Центр «Экология семьи» фирмы «Социнновация», 1993. – 208 с.
7. Фридман Франсуаза. Baby-yoga: йога для малышей / Ф. Фридман. Перевод Шляхової Е. Е. – М. : Этерна, 2008. – 142 с.
8. Чикуроў Ю. В. Мягкие мануальные техники. Изд-е 3, доп. / Ю. В. Чикуроў. – М.: Триада-Х, 2018. – 176 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Azarenko T. D. (2018) Kak ribka v vode avtorskaya shkola rannego plavaniya [*Like a fish in water: author's school of early swimming*]. Moskva : Resurs [In Russian].
2. Efimenko N. N., Beseda V. V. (2010) Korrekcionniy bodi trening vzroslykh i malyshej do 3 let cerebral'nii tip dvigatel'nih narushenii, metod. rek dlya pedagogov roditelei i medikov [*Correctional body training for adults and children up to 3 years old (cerebral type of movement disorders): method. rec. for teachers, parents and doctors*]. Vinnica: Korzun D.Y. [In Ukrainian].
3. Efimenko N. N., Beseda V. V. (2011) Korrekcionniy bodi trening vzroslykh i malyshej do 3 let cervikal'nii tip dvigatel'nih narushenii, metod. rek. dlya pedagogov roditelei i medikov [*Correctional body training for adults and children up to 3 years old (cervical type of movement disorders): method. rec. for teachers, parents and doctors*]. Vinnica: Korzun D.Y. [In Ukrainian].
4. Efimenko M. M. Melnichenko Y. V. (2015) Programa z fizkulturno korekciinoi roboti u doshkilnih navchalnih zakladah za avtorskoyu estetiko ozdorovchoyu sistemoyu «Gorizontalnii plastichnii balet (plastik shou)» [*The program of the physical-core robot at the pre-school mortgages for the author of the system “Horizontal Plastic Ballet (Plastic Show)”*]. Vinnycya: Nilan-LTD. [In Ukrainian].
5. Kovalchuk Yu. A. Zima charivnicya trening z bebi plastik shou dlya ditei serednoi grupi ta ihnih mam (za sistemoyu M. Efimenka) [*Winter Charity: trening with baby-plastic show for children of the middle group and their mothers (for the system M. Efimenka)*]. Kiev: Doshkilne vihovannya [In Ukrainian].
6. Trunov M. V., Kitaev L. M. (1993) Ekologiya mладенчества. Первый год [*Ecology of infancy. First year*]. Moskva: Centr «Ekologiya semi» firmi «Socinnowaciya» [In Russian].
7. Fridman Fransuaza (2008) Baby-yoga: ioga dlya malyshej [*Baby yoga: baby yoga*]. Moskva : Eterna [In Russian].
8. Chikurov Yu.V. (2018) Myagkie manualnie tehniki [*Soft manual techniques*]. Moskva : Triada-X [In Russian].